

FOOTBALL ASSOCIATION INTERNATIONAL

ENGLAND
v
HUNGARY

WEDNESDAY NOVEMBER 25th 1953

KICK - OFF 2.15 p.m

EMPIRE STADIUM

WEMBLEY

Chairman and Managing Director SIR ARTHUR J. ELVIN, MBE
OFFICIAL PROGRAMME ONE SHILLING

AZ ÉVSZÁZAD MÉRKŐZÉSÉNEK POLITIKAI HÁTTERE

Rákosi Mátyás pártfőtitkár külön engedélyével kötötték le az 1953. november 25-i Anglia-Magyarország barátságos labdarúgó-mérkőzést, amelyet mindkét oldalon előszeretettel táltak két világrend ütközeteként.

Az Aranycsapat 6:3-as győzelmével utat nyitott a nyílt hazai propagandának, a brit követ pedig a budapesti visszavágó újabb csapása (7:1) után figyelmeztette a külügyminisztériumot: az ország politikai megítélésére is veszélyt jelent, ha angol csapatok magyar ellenféllel vállalnak mérkőzéseket.

A Wembley-ben történtek különös epizódja a Horthy-korszakot idéző kiscímeres magyar zászló kitűzése, a zavart az FA főtitkára utóbb a magyarok jelképeinek gyakori változásával magyarázta. Az évszázad mérkőzésének korabeli fogadtatását, beágyazódását a társadalmi emlékezetbe és idővel kiépülő kultuszát meghatározták a rendkívüli sportesemény politikai vetületei.

Korántsem magától értetődő, hogy egy ötvenes években rendezett barátságos mérkőzés évtizedekig hatóan beépüljön a futballemlekezetbe, és még hat és fél évtized távlatából is a magyar labdarúgás leghíresebb diadalaként éljen a köztudatban. A magyar válogatott 1953. november 25-i, Anglia ellen aratott 6:3-as londoni győzelmének jelentőségét és érzékeny fogadtatását meghatározta a sajátos politikai környezet. Amíg ugyanis Angliában súlyos futballszakmai tanulsága miatt maradt kitörölhetetlen mementó a brit sajtóban már előzetesen „az évszázad mérkőzése” címkével ellátott esemény, addig Magyarországon jóval összetettebb üzenetet hordozott: egyfelől a politikai propaganda végreleg fokozott reklámjául szolgált, másfelől éppen az állam biztosította szűk keretéből kitörni igyekvő egyénnek kínált lélekemelő és felszabadító sikerélményt.

POLITIKAI KOCKÁZATOT JELENTETT

Tény, hogy az 1952-es olimpiai aranyérem sikerétől hajtott és az 1954-es világbajnokság nagy esélyesének számító

Aranycsapat korabeli játéka a labdarúgás csúcsteljesítményei közé tartozik, ráadásul a londoni mérkőzés Puskás Ferenc visszahúzó cselével, Hidegkuti Nándor elegáns átadásaival, Bozsik József hathatós szervezőmunkájával, Zakariás József szívós zakatolásával és Sebes Gusztáv szövetségi kapitány 4–2–4-es taktikai újításával világszerte jelentős visszhangot kapott – a magyar társadalom mégsem a szakmai tapasztalatok miatt élte meg ünnepként a Wembley-ben történeteket.

„Nekünk a demokrácia nem a népi demokrácia, hanem az Aranycsapat volt. Ha nyert, a sikert mindenki a magáénak is hitte” – tapintott rá a lényegre Katona Mihály, a *Nemzeti Sport* olvasója a sportlap 2013-ban megjelent, „hathárom” tematikus magazinjának nyilatkozva. A Mezőtúrról származó férfi gyermekkori emléke híven érzékelteti az ország kizökkent hangulatát: „Hétszteni voltam akkor. A vasút mellett laktunk, a kert végében futottak a sínek. Apám bent a házban hallgatta a meccset rádión, és nem bírta magában tartani az örömét. Valahányszor változott az állás, felírta krétával egy táblára, a kezembe nyomta, hogy szaladjak ki vele a kertkapuhoz,

és mutassam fel. Forgalmas pályaszakaszk volt a mezőtúri, jöttek is gyakran a vonatok, és az utasok az ablakon kihajolva ünnepeltek, amint meglátták az állást a kezemben.”

Politikai szempontból meglehetősen kockázatot jelentett a mérkőzés a magyar válogatottnak, amely ellenfeleit a második világháború után eltelt nyolc évben többnyire a diplomáciai igények mentén választotta. A londoni találkozó tervét a helsinki olimpián 1952. július 28-án, a magyarok svédek elleni, 6:0-ra megnyert elődöntője után vetette fel Stanley Rous, az Angol Labdarúgó-szövetség (FA) jelen lévő főtitkára – hogy kinek tolmácsolta a meghívást, tisztázatlan, Barcs Sándor, a Magyar Labdarúgó Szövetség elnöke és Sebes Gusztáv szövetségi kapitány utóbb egyaránt saját élményeként mesélt az epizódról.

„Szívesen kezet fogok veled, mert barátok vagyunk, de megígérni nem tudom, mert nálunk van egy sporthivatal is, és hát ott döntenek” – idézte később Barcs Sándor a maga feleletét, amelyet állítása szerint a jeles angol futballvezető döbbenetesen fogadott. Az MLSZ vezetője még Finnországból jelentette a Wembley-be szóló angol in-

JEGYZŐKÖNYV

Anglia-Magyarország 3:6 (2:4)

1953. november 25. (szerda),
barátságos mérkőzés

London, Wembley-stadion,
105 ezer néző

Vezette: Leo Horn (holland)

Partjelzők: J. Bronkhorst, K. Schipper
(mindkettő holland)

ANGLIA: Merrick - Ramsey, Johnston, Eckersley - Wright, Dickinson - Matthews, Taylor, Mortensen, Sewell, Robb

Szövetségi kapitány: Walter Winterbottom

MAGYARORSZÁG: Grosics Gyula (Bp. Honvéd) [Gellér Sándor (Bp. Vörös Lobogó) 78'] - Buzánszky Jenő (Dorog), Lőránt Gyula (Bp. Honvéd), Lantos Mihály (Bp. Vörös Lobogó) - Bozsik József (Bp. Honvéd), Zakariás József (Bp. Vörös Lobogó) - Budai II. László (Bp. Honvéd), Kocsis Sándor (Bp. Honvéd), Hidegkuti Nándor (Bp. Vörös Lobogó), Puskás Ferenc (Bp. Honvéd), Czibor Zoltán (Bp. Honvéd)
Szövetségi kapitány: Sebes Gusztáv

Gólszerző: Hidegkuti az 1., Sewell a 14., Hidegkuti a 22., Puskás a 25., Puskás a 29., Mortensen a 38., Bozsik az 50., Hidegkuti az 53., Ramsey (11-esből) az 57. percben

vitálást Hegyi Gyulának, a sportot felügyelő Országos Torna és Sportbizottság (OTSB) elnökének, aki a visszaemlékezés szerint igencsak megijedt, mit szólnak majd a pártban a londoni utazás lehetőségéhez: „Hű, az anyja istenit, az imperialistákhoz? Nem fognak minket kiengedni!” Az úgy Farkas Mihály honvédelmi miniszter asztalára került, aki biztosítékot várt Barcstól a győzelemre, ám helyette a következő választ kapta: „Először is nekem nincs semmi hatalom a kezemben, mert teljesen bábuk vagyunk, de ha volna is hatalmam, abban az esetben sem vállalnám a felelősséget; külföldön játszunk, ráadásul a Wembley-ben, a mérkőzés háromesélyes. Egyet viszont mondhatok: úgy fogunk játszani, hogy vereség esetén sem vallunk szégyent, és a külföldi lapok dicsérni fogják a magyar csapatot.”

KÉT POLITIKAI RENDSZER ÖSSZECSAPÁSA

A hivatalos meghívásra csak 1952 utolsó napjaiban került sor, amikor a svájci Montanában tartott nemzetközi labdarúgó-értekezlet estéjén Sebes Gusztáv előhozta szobájából a téliszalá-

Az Aranycsapat a londoni „klasszikus” felállásban

mit, a tokait és a barackpálinkát, a magyar vendégszeretettől ellágyult Rous pedig ismét megerősítette szándékát a londoni angol-magyar csúcsmérkőzés megrendezésére. Hegyi Gyula azzal a feltétellel hagyta jóvá a találkozó tervét, hogy azért Sebes Gusztávnak kell vállalnia a felelősséget a pártvezetőség előtt.

A szövetségi kapitány Örömök és csalódások című önéletrajzi könyve szerint a meghallgatás a következőképpen zajlott: „Aznap magához rendelt Rákosi Mátyás. A fogadtatás nem volt a legbarátságosabb. Szavaiból kiérződött, hogy »befűtötték« őt. Azzal kezdte, hogy: »Maga ellen sok a panasz, nem illeszkedik bele a kollektívába, önfejű. Például ki adott engedélyt az angolokkal való mérkőzésre? És mit fog csinálni, ha nem engedélyezem?« Nagy nehezen sikerült meggyőződnöm, hogy minden ország labdarúgójának álma az angol válogatott elleni játék. A mi részünkre különösen fontos, mikor a nyugati propaganda a vasfüggöny legendájával áltatja olvasóit. [...] »És mi lesz, ha kikapunk?« - kérdezte. »Ez előfordulhat - válaszoltam -, kontinenscsapat még nem győzött angol válogatott ellen Angliában. Remélem, a magyarok lesznek az elsők.« »Hát, jó lesz vigyázni!« Ezzel búcsúzott el tőlem Rákosi Mátyás, nem a legkedvesebb hangon.”

A Margay Sándor és Török Péter szerkesztette 6:3 - az évszázad mérkőzése című könyv szerint a pártfőtítkár

még Moszkvába is telefonált, hogy engedélyt kérjen Sztálintól, akinek 1953. március 5-én bekövetkezett halála aztán felgyorsíthatta a kényes sporttalálkozó lekötését. Hogy mi volt a szimbolikus tét, kiolvasható Barcs Sándor kilencvenes évekbeli beismeréséből: „Az Aranycsapat maga volt a politika. Az Aranycsapat győzelmeit ugyanis a rendszer győzelmeinek kellett beállítani,

mint ahogy az élsportot is azért dotálták, mert úgy tartották, hogy egy kiemelkedő olimpiai szereplés óriási külpropagandát jelent a rendszernek. Kortársaim ezt ugyanúgy tudják, mint én.”

Világos volt a londoni találkozó előtt: a futballmérkőzés örvén jelképesen két világregnd, két politikai rendszer is versenyre kel egymással. Éppen ezért nem csodálkozhatunk azon,

Puskás Ferenc és Billy Wright, a két csapatkapitány zászlót cserél a mérkőzés előtt

hogy a magyar válogatott az utazás előtti hetekben semmilyen áldozatot nem sajnált az alapos felkészülés érdekében. Bármily hihetetlen, az angol fővárosban oly gyakori ködre készülve a

AZ ARANYCSAPAT 337 PERCE

Közel fél évszázadon át úgy tartották számon, az Aranycsapat harminckét egymást követő mérkőzésen keresztül őrizte veretlenségét (az 1950. május 12-i, osztrákoktól elszenvedett 5:3-as kudarctól az 1954. július 4-i, NSZK elleni világbajnoki döntő 3:2-s elbukásáig). A Magyar Labdarúgó Szövetség azonban 2002-ben hivatalos válogatott találkozóvá minősítette az 1952. május 27-i, 2:1-re

elvesztett Moszkva-válogatott-Magyarország találkozót is, mondván, az ellenfelet gyakorlatilag az akkori szovjet válogatott alkotta, így odalett a híres sorozat.

Bár a londoni győzelemnek köszönhetően mélyen rögzült a köztudatban a Grosics – Buzánszky, Lóránt, Lantos – Bózsik, Zakariás – Budai, Kocsis, Hidegkuti, Puskás, Czibor névsor, kevésbé ismert tény, hogy

ilyen összeállításban összesen 337 percet töltött a pályán a magyar válogatott, és az említett tizenegy labdarúgó a hat alkalomból egyszer sem játszott a végig együtt a mérkőzésen.

■ 1952. szeptember 20., Bern, Svájc–Magyarország (2:4), 59 perc (Palotás helyett Hidegkuti)

■ 1953. május 17., Róma, Olaszország–Magyarország (0:3), 45 perc (Hidegkuti helyett Palotás)

■ 1953. július 5., Stockholm, Svédország–Magyarország (2:4), 45 perc (Sándor helyett Budai)

■ 1953. november 15., Budapest, Magyarország–Svédország (2:2), 45 perc (Kocsis helyett Palotás)

■ 1953. november 25., London, Anglia–Magyarország (3:6), 78 perc (Grosics helyett Gellér)

■ 1954. április 11., Bécs, Ausztria–Magyarország (0:1), 65 perc (Kocsis helyett Palotás)

Kocsis Sándor felhőfejeése a Wembley Stadionban, 1953. november 25.

margitszigeti edzéseken filmgyárból kölcsönzött ködgéppel imitálták a kinti időjárás viszonyokat, az Építők pályáját pedig a Wembley méreteihez igazítva kiszélesítették, hogy a kőbányai tréningeken londoni dimenziók fogadják a csapatot, amelynek amatőr ellenfelei – a Vasas Ganzvagon és a Kőbányai Dózsa – természetesen kénytelenek voltak szigorúan az angol válogatott taktikai felállításában futballozni. Három angol gyártmányú futball-labdát küldettek Budapestre az Angol Labdarúgó-szövetséggel, az idehaza megszokottnál súlyosabb, keményebb darabokat tesztelve Puskás Ferenc panaszkodott is: „Ezek nem labdák, hanem tökök.”

ELTUSSOLT CÍMERBOTRÁNY

Az 1953-as londoni siker kapcsán a magyar válogatott érdeként szokás ki-domborítani, hogy az első, kontinens-

ről érkezett nemzeti csapat volt, amely hazai pályán legyőzte az angol válogatottat (a szűkítés azért lényeges, mert Skócia és Wales nyert már előtte is angol földön, sőt 1949-ben az angol ligában játszó futballistákkal felálló Írország is Liverpoolban). Az otthoni sérthetetlen mítosz – főként az angol futball szimbolikus hazájának tekinthető nemzeti stadionban – túlmutatott a sportpresztízs keretein, a külső támadásokkal szembeni védelem és a fényes elszigeteltség történelmi gyökereiből táplálkozott.

„Angliában sajátos csengése van az otthon szónak – világított rá a jelenségre a Népsportnak a mérkőzés helyszínéről tudósító Feleki László. – A brit szigeteket utoljára 1066-ban szállták meg, Hódító Vilmos hadai, Anglia sok háborúja során nem tapasztalta meg az idegen megszállás borzalmaikat. Az angol kispolgárok milliói úgy vélik, hogy ami külföldön, idegenben történik, az nem is lehet fontos, még az sem, ha az angol labdarúgócsapat szenved vereséget. Az otthoni eredményesorozat, a Home Record – az gyökeresen más. Nehéz pontosan visszaadni ennek az angol szónak: home – (otthon) teljes és

átfogó jelentését. Egy angol versike szerint a törökök Törökországban laknak, a rómaiak Rómában, az olaszok Olaszországban, de az angolok... az angolok otthon laknak.”

A Wembley bevehetetlenségének ábrándjából is táplálkozott a brit sajtó előzetes magabiztossága, igaz, az angol lapok cikkei alapján a mérkőzés jelentőségéhez és futballszakmai kockázatához nem fért kétség. Ne felejtjük, az Európa-bajnokság és a nagy európai kupasorozatok – BEK, KEK, Vásárvárosok Kupája – csak később indultak el, így akkoriban egy barátságos mérkőzés rangját a későbbiekkel eltérő mérce szerint értékelték. Világos, hogy tisztában voltak a politikai téttel Angliában is.

„Amióta az eszünket tudjuk, nem váltott még ki futballmérkőzés olyan túláradó, partizán, földtől elrugaszkodott, bizarr; elfogult, rögeszmés, fafejű, késhegyig menő, háborús, konzervatív, kommunista, munkás – de nem liberális – hozzáállást, mint a holnapi ütközet Magyarország és Anglia között a Wembleyben – írta Peter Wilson a legnagyobb példányszámú angol napilap, a Daily Mirror 1953. november 24-i számában.

A JÁTÉKVEZETŐ | LEO HORN ÚTJA A HOLLANDIAI ELLENÁLLÁSTÓL A WEMBLEY-IG

A londoni angol–magyar mérkőzés játékvezetője, a holland Leo Horn a limburgi Sittard városában született, két testvérel, George-dzsál és Edgarral a textilkereskedő család hagyományos szakmáját vitte tovább, kezdetben rőfősínasként dolgozott. Zsidó származása miatt 1941-ben a Holland Labdarúgószövetség kizárta soraiból az akkor már futballbíróként is tevékenykedő fiatalembert, aki rövidesen illegalitásba vonult, csatlakozott az ellenállók földalatti mozgalmához, mások mellett Ruud Krol későbbi holland válogatott és Ajax-hátvéd édesapjával együtt, és részt

vett a *Het Parool* című titkos újság szerkesztésében.

„Testvérünket, Edgart megölték a sobibőri megsemmisítő táborban 1943. április harmadikán – mondta a játékvezető fivére, George Horn 2013-ban a *Nemzeti Sport* tematikus „hat-három” emlékkiadványához adott interjújában. – Leo segített neki elbújni Amszterdamban, de az őt befogadó keresztény házaspár lánya megsúgta német szeretőjének, hogy egy zsidó rejtőzködik náluk. Elárulta Edgart és a szüleit is. Testvérem, Leo nagyon bátor ember volt, nem félt semmitől. Ahogy a bíraskodásban, úgy a

háborúban sem volt hajlandó meghunyászkodni, harcolt a nácik ellen. Nehéz megmondani, pontosan hány embert mentett meg, de harminc-negyvenet biztosan. Ő akkor alig múlt huszonöt éves, iszonyatosan kockázatos volt, amit csinált. Vörös orvosi jelzéssel ellátott biciklivel és doktor Van Dongen álnéven közlekedett, hogy szervezze az ellenállást, óvja a bujkálókat. Vadásztak rá a nácik, a Gestapo, de nem tudták elkapni.”

Az 1995-ben, 79 évesen elhunyt játékvezető halála előtt három évvel beszélt második világháborús emlékeiről a holland

Panorama magazinnak. A cikkből kiderül, hogy az ellenállási mozgalom aktív tagjaként több magas rangú SS-tiszt ellen szervezett támadást, és 1944-ben brigádjával két teherautót és négy tonna rakományt hatástalanított. Elmondása szerint később sem tudta függetleníteni magát élményeitől: érzelmileg megviselte az NSZK futballcsapatának 1954-es, magyarok elleni és 1974-es, hollandok elleni győzelme a világbajnoki döntőben, Hollandia 1988-as Európa-bajnoki-elődöntőben elért, németek elleni sikerét viszont nem titkolt elégtételleként élte meg.

– *A legőszintebben remélem, hogy megverjük a magyarokat. Azért remélem, mert voltam Magyarországon, és tudom, hogy más totalitárius országokhoz hasonlóan a sportbeli győzelmet olybá veszik, mint bizonyítékot életformájuk magasabbrendűsége mellett.”*

Előszeretettel élcelődtek az angol lapok a magyar futballisták állami funkcióin, Puskás Ferenc őrnagyi katonai fokozatán, Bozsik József parlamenti képviselői szerepén. Sebes Gusztáv szövetségi kapitányt arról kérdezte a mérkőzés előestéjén a *Daily Mail* új-

ságírója, nem tart-e attól, hogy vereség esetén csapata tagjait börtönbe csukják otthon. Politikai provokációt sejtje-

Grosics biztos kézzel hárit

„Százegzen voltunk tanúi az istenek alkonyának. Nincs értelme leírni, mert nem igaz, hogy gyengék voltak az angolok. De itt, a Wembley bársonygyepén idegennek találták magukat egy idegen világban, a vörös szellemek világában, ahol cseresznyeszínű mezükben szédületes sebességgel, ragyogó tehetséggel és lehengető céltudatossággal suhogtak a magyarok. Így íródott hát a történelem. Angliát minden ponton felülmúlták, a földön, a levegőben és taktikailag is. Az angol futball büszke lehet a múltjára. De most már új jövőre kell virradnia.”

(Geoffrey Green szakíró korabeli tudósítása a Times hasábjain)

„Örök szerencsés embernek tartom magam, hogy annak a csapatnak a tagja lehettem, amely végigverte a világot, és amely minden fontos és kevésbé fontos mérkőzést megnyert – a legfontosabbat azonban elveszítette. Az ötvennégyes svájci világbajnoki

döntő bennem érzelmileg elnyomja annak a gyönyörű időszaknak a sikereit. Erősebb a hat háromnál is, mindennél erősebb.”

(Grosics Gyula, az Aranycsapat kapusa a 6:3 hatvanadik évfordulóján)

„Egy sorban volt a helyem a királyi páhollyal, attól körülbelül huszonöt méterre. A tizenhatos számú szék volt az enyém, a tizenötös a német riporteré, Rudi Michelé, a tizenhetes pedig a belgáé. A német nem tudósította a teljes meccset, csak a szünettől, így az első félidőben ott ült mellettem, és – mint később mondta nekem –

azt hallgatta, hogy milyen tempóban közvetítetek. Na, ebben felülmúltuk a Pluhárékat. Nekik még kétszáznyolcvan volt a szósebességük, mi már háromszáznyolcvan–négy száz szót ki tudunk mondani egy perc alatt.”

(Szepesi György, a Magyar Rádió riportere)

„Nem lehet összevetni különböző korok csapatait. Az ötletek beépülnek a közös tudatba, és segítik a későbbi csapatokat is. Nem mondhatom, hogy az Aranycsapatnak van mai megfelelője, de például a Barcelona vagy a spanyol válogatott ugyanúgy a pozi-

tív labdabirtoklásra építő, kockázatvállaló felfogást képviseli, mint az akkori magyar válogatott.”

(Andy Roxburgh, az UEFA korábbi szakmai igazgatója)

„Olyan tündöklő volt a magyar válogatott, hogy most, sok év távlatából hatalmas hálát érzek, amiért megadatott játszanom ellene, még mielőtt a tragédia éve, 1956 szétszórta a csapatot. Később az Arsenalnál a fiúk rajongtak Puskás góljáért. Kaján

kölykök voltak. Akárhányszor leültünk meccseket elemezni, az Anglia–Magyarország filmje vezette a kíváncságlistát. Látni, ahogy a főnököt szégyenbe hozza Puskás, a színház csúcspontját jelentette nekik. Ám bármily megalázó volt számomra vé-

gignézni újra és újra, amint trükkjére elhúzik a másik irányba, csodálatom pillanatra sem szűnt meg Puskás iránt.”

(Billy Wright, az angolok csapatkapitánya, az Arsenal későbbi edzője)

tett, hogy a stadion főárbócán a magyar zászló középső mezőjében nem a sarló-kalapácsos, vörös csillagos Rákosi-címer, hanem a Horthy-korszak idején használt koronás, háromhalmos, kettős kereszt, osztott mezős kiscímer virított.

A véletlen diplomáciai malőr valószínűségét csökkent, hogy a hivatalos programfüzet borítóján a régi és az 1953-as címer egyaránt szerepelt, a szervezők tehát pontosan ismerték az érvényben lévő változatot. Másnap a *News Chronicle* fanyar humorral írta, „legalább sikerült elintézni, hogy a régi zászló tovább lobogjon”, és megszólaltatta az eset kapcsán Puskás Ferencet, akinek a himnuszok alatt a tribün tejére pillantva szúrta szemet a furcsaság: „Láttam, hogy rossz zászlót tűztek ki, de feltételezem, csak ez volt nekik

raktáron.” Súlyos botrányt kavarhatott volna az eset, ám a magyar követség meglepő óvatossággal kezelte a történeteket, és sajtószóvivője útján elintézte az ügyet egy „No comment”-tel. Stanley Rous, az FA főtitkára erős politikai cinizmussal nyilatkozott a címerbakiról: „Nem hibáztatom a rendezőseget a balfogás miatt. A magyarok olyan gyakran váltogatják a nemzeti címerüket, hogy ezzel az irammal egyszerűen nem lehet lépést tartani.”

AZ ANGOL KÖVET FIGYELMEZTETÉSE

Mérlegelte a mérkőzés politikai következményeit a brit diplomácia is. A kormány budapesti követe, George Labouchere 1953. november 27-én kelt jelentésében kifejtette: „A válogatott mérkőzések britek esetében is hasznosak, mert segítenek terjeszteni a brit sport-szerűség propagandaértékét.” Gyökere-

sen megváltoztatta véleményét az 1954. május 23-i budapesti visszavágó újabb, 7:1-es magyar győzelme, és drasztikus javaslattal állt elő: „Jól megfontolt álláspontom szerint, habár túlzás lenne tragédiaként felfogni egy végső soron futballvereséget, amíg nem vagyunk képesek győzni, de legalább megőrizni tartásunkat efféle versenyen, helyesebben tennénk, ha kerülnénk a sporttalálkozókat azokkal az országokkal, amelyek propagandahálózata a mi tekintélyünket igyekszik rombolni. Ez nem szolgálja politikai céljainkat.”

Eleinte úgy tetszett, a brit külügyminisztérium támogatja Labouchere felvetését, 1954. június 2-án mégis ellenkező megállapításra jutott. „Az igazi propagandaveszélyt az jelentené, ha tartózkodnánk ezektől a mérkőzésektől. Sokkal rosszabb üzenetet hordozna, ha a Nyugat azért nem kötne le találkozókat a vasfüggöny mögötti országokkal, mert fél a vereségtől.” Ennek ellenére másfél hónappal később meghiúsult a

Bozsik József, 1953

terv, hogy az Everton egy magyar klubcsapat elleni barátságos mérkőzés-sel ünnepelje a feljutását, mivel – a jelentés szerint – „őfelsége kormánya számára nem járna előnnyel a látogatás, a brit csapatot valószínűleg nagyon megvernék, márpedig ez aligha segítené az ország megítélését”.

Az angolok aggodalmának híre már az 1953-as mérkőzés után ironikus megjegyzésekre ragadtatta a magyar sajtó véleményformálóit. Feleki László, a Népsport főszerkesztője – aki Kilencven perc címmel 170 oldalas könyvet írt a londoni útról – még a brit lapok magasztos jelzőiben is politikai gyengeséget látott:

„Elképedve olvastuk a vereségtől elalélt és józan ítélőképességétől megfosztott angol újságok fellegjáró jelzőit: csodálányek, felsőbbrendű emberek. Mint-

ha nem tudták volna elképzelni, hogy közönséges emberi halandók zúzták ízzé-porrá az angol válogatotat. Pedig a magyar labdarúgók húsból és vérből való, tehetséges fiúk. De felsőbbrendű a társadalom, amelyben élnek, és amelyre támaszkodva vívták ki a nagy győzelmet. Nem szükséges világbirodalom a sportbeli sikerhez. Az egyik lap keservesen panaszkodott, hogy a magyar sport évi tízmillió font támogatásban részesül, az angol pedig... Nincs pénz a sportra, kell a pénz hajóra, tankra, repülőgépre, atombombára, kenyai fejvadászatra. A 6:3 békealkotás, mint annyi más magyar sportgyőzelem. Nem csodálható, hogy a jobboldali News of the World című angol újság azt követelte, hogy hagyják abba a nemzetközi mérkőzéseket, mert az angol vereséget politikailag kihasználják. [...] Különösen, ha vörös labdarúgók mérik rájuk a vereséget. Mi nem írtunk az angol csapat játékosaiival kapcsolatban kapitalista jobbszéléről, imperialista kapusról vagy gyarmattartó középcsatárról. Ha kikapott volna a magyar csapat, azért a becsületes emberek szerte a világon éppúgy elítélnék a brit politika embertelenségét Kenyában vagy Malájföldön.”

✦ Grosics Gyula védése a 7:1-re végződött magyar-angol mérkőzésen, 1954. május 23.

A belső propaganda és a külföldnek mutatott kép kettősségének csalhatalan jele, hogy a Szepesi György és Lukács László által jegyzett, *Az évszázad mérkőzése* című kiadvány egyes passzjai másként szerepelnek a magyar, az angol, illetve a német nyelvű változatában – itt a Magyar Népköztársaság helyett inkább a magyar válogatott sikerként jelenik meg a londoni győzelem. Nem maradhatott ki viszont az Angliába és Németországba szánt verzióból sem a csapat hazaérkezésekor a Keleti pályaudvar előtti színpadon elhangzott Puskás-beszéd kulcsmondata: „Köszönjük pártunknak, kormányunknak, népünknek, hogy lehetővé tette számunkra a zavartalan felkészülést életünk eddigi legnagyobb sportfeladatára. Kérjük, bízzanak bennünk továbbra is, és ígérjük, hogy a következő nagy feladatokat is szívvel-lélekkel, minden tudásunkat latba vetve igyekszünk megoldani.”

Hogy valóban a csapatkapitány szellemi terméke-e a papírról felolvasott beszéd, erősen kétséges, mindenesetre a győzelmet ünneplő nép szeretetét adigra szavak nélkül is megtapasztalhatták a játékosok. December 3-án éjjel körül ért magyar földre a válogatott a Párizsból érkező vonattal, a szerelvényt az állomásokon ünneplő szurkolók miatt Hegyeshalomnál, Mosonmagyaróváron, Győrben, Tatán és Tatabányán is megvárakoztatták a hideg éjszakán, és mire hajnalban befutott a Keleti pályaudvar ötödik vágányára, már százezres tömeg verődött össze a fogadására – a felállított emelvény előtt megjelentek a párt képviselői is, hogy ünnepeljék „a nép közös békealkotását”. Az üzenet egyértelmű volt, Nagy Imre miniszterelnök nem egészen két hónappal később már büszkén jelenthette ki az országgyűlésben: „Magyarország sportnagyhatalom.”

SZTAHANOVISTA FELAJÁNLÁS

Az angol–magyar mérkőzést követő napok jellemző törekvése, hogy az államhatalom és annak sajtója igyekezett azonnal érvényesíteni a sportsiker lelkesítő hatását a dolgozó állampolgárok munkateljesítményében. Az úgynevezett 6:3 műszakok országszerte már-már mozgalomként terjedő sztahánovista kezdeményezése a *Népsport* cikkéből nőtte ki magát. „Mennyi esztergpad és hány méter szövet lesz ebből a győzelemből! Lám, még alig ért véget a

londoni magyar–angol mérkőzés rádióközvetítése, amikor távbeszélőn jelentkezett szerkesztőségünkben Igaz József, az úpesti Magyar Pamutipar sztahánovista brigádvezetője: »Eltársak, felajánlást akarunk tenni. Mi, a Magyar Pamut Igaz-brigádja, fogadjuk, hogy jövő szerdán, december 2-án, vagyis pontosan a londoni győzelemhez egy hétre 6:3-as műszakot tartunk. Ezen a műszakon minden eddigi teljesítményünket felül akarjuk múlni, mint ahogy labdarúgóink is felülmúlták minden eddigi teljesítményüket Londonban. Felhívjuk az egész ország sportszerető közönségét, hogy csatlakozzon hozzánk. Gyárakban, üzemekben, állami gazdaságokban, termelőszövetkezetekben mutassák meg a magyar dolgozók, milyen nagyra értékeli fiaink győzelmét.«

Sorra érkeztek a következő napokban a jelentések a 6:3 műszakokról és a dolgozók elképesztő vállalásairól mindenünnen az országból, a Szegedi Ruhagyártól kezdve a Kecskeméti Konzervgyáron keresztül a Ganz Vagongyár 577-es acélöntödéjéig bezárólag. Utóbbi üzemben például Száki János magkészítő 361 százalékra, Turóczy Mihály öntő 314 százalékra, Szabó József pedig 263 százalékra teljesítette a tervét. Emellett tömegével futottak be a sportlap szerkesztőségébe az olvasók üdvözlőlevelei, farigcsált költeményei, de hivatásos költőket is megmozgatott a Szepesi György londoni közvetítésében elhangzó versírási felszólítás, említést érdemel közülük Zelk Zoltán *Rímes üdvözlő távirat* című alkotása.

Az állami elismerések sem maradhattak el. Utóbb Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke a Munka Érdemrendjét adományozta a labdarúgóknak, valamint Mándi Gyula állami edzőnek. Titkos Pál, az Országos Torna és Sportbi-

zottság labdarúgó-osztályának vezetője és Szepesi György rádióriporter a Szocialista Munkáért Érdemrendet kapta, míg Sebes Gusztáv szövetségi kapitány a Munka Vörös Zászló Érdemrendet. A díjszüret azzal vált teljessé, hogy a londoni győztesek az OTSB-től átvehették a Kiváló Sportoló címet. Ami a nyilvánosság tudta nélkül kiosztott pénzjutalmat illeti, a pályára lépő játékosok tízezer forintot, a kispadon ülők ötezer forintot kaptak a győzelemért. Magyarországon az évi átlagkereset 1953-ban 11 280 forint volt.

Már a londoni mérkőzés előtt lekötötték a felek a következő évi, budapesti visszavágót, amelynek 7:1-es végeredménye angol szempontból a 6:3 tanulságainak katasztrófális megerősítésül szolgált – máig ez az angol válogatott történetének legsúlyosabb veresége –, Magyarországon pedig táplálta a svájci világbajnokság közeledtével fokozódó várakozásokat, a közvélemény általános és talán túlzott magabiztosságát, a politikai haszonlesők tenyérdörzsölő sikerigényét, amelynek aztán tragikomikus jelképévé vált a világbajnoki győzelem alkalmából előre kinyomott, és az elbukott döntő éjszakáján sietve bezúzott két és félmillió 3 Ft-os bélyeg.

Idővel a 6:3 emléke és a köré épült kultusz újabb és újabb jelentésárnyalatokkal bővült a magyar köztudatban. A fénys diadalt hozó budapesti mérkőzés 1954 májusában, a másfél hónappal később, Bernben elbukott világbajnoki döntő, az Aranycsapat 1956-os forradalmat követő szétszóródása éppúgy befolyásolta helyét a magyar társadalmi emlékezetben, miként a rendszerváltásig tartó tudatos hallgatás vagy a kilencvenes években megalapozott, állami részről is felkarolt, intézményesített nosztalgia. ♦